

Achillova pata *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Achillova pata je ustálené slovní spojení, které vešlo do slovníku jako rčení, přirovnání. Označuje „jediné zranitelné místo“ nebo všeobecně „zranitelné místo“.

Tento pojem se vztahuje k Achillovi. Řecký básník Homér líčí Achillea, syna mořské bohyně Thetis jako statečného a nejrychlejšího z řeckých hrdinů v Trojské válce. Byl ověnčen četnými vítězstvími, bojoval jako lev a obyčejný smrtelník ho nemohl nikdy zasáhnout. Mořská bohyně Thetis totiž narozeného Achillea ponořila do řeky Styx, aby se stal nezranitelným. Nad vodou zůstala jen jeho pata, sevřená v matčině dlani, a zůstala jediným zranitelným místem na těle dítěte. A tam později usměrnil bůh Apollón šíp z protivníkovy luku - trojského Parida a hrdina Achilleus zemřel.

Tento mýtus má pravděpodobně své vysvětlení v lékařské diagnóze přetržení Achillovy šlachy (*ruptura tendinis achillis*). Přetržení Achillovy šlachy v boji znamenalo jistou smrt, protože postižený není schopen chůze. Toto zranění se ve větší míře vyskytuje až s nástupem masového sportu v civilizovaném světě a bývá spojováno se sedavým způsobem života a jím způsobenými degenerativními změnami ve šlaše.

Damoklův meč *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Damoklův meč je ustálené slovní spojení, které vešlo do slovníku jako rčení, přirovnání. Užívá se pro vyjádření situace, kdy člověk nemá být klidný či lhostejný, když ho čeká něco, na čem záleží – a co nemusí skončit jen dobře. Vyjadřuje také stav nebezpečím ohroženého štěstí.

Syrakuský vojevůdce Dionýsos I. (4. století př. n. l.) byl označován za despotu a krutovládce, který se opíral zejména o žoldněřskou armádu a který žil v přepychu, ale i věčném strachu, že bude potrestán, pokud se utlačovaní vzbouří. Obklopen osobní stráží žil jako ve vězení.

Když mu jeho dvořan Damoklés říkal, že jistě nikdo není šťastnější než sám vládce, odvětil mu Dionýsios: „Chceš ochutnat mé štěstí?“ Obklopen skvosty a lahůdkami potom Damoklés užíval štěstí. Uprostřed hostiny a blaženosti dal vládce spustit od stropu na tenké koňské žini ostrý meč, mířící na hlavu Damokla. Ten, když při pohledu vzhůru uviděl visící hrozbu, už pro strach neviděl krásu, bohatství ani hojnost – a vzdal se svého místa a povýšení.

Gordický uzel *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Rozetnout gordický uzel je rčení, které vyjadřuje složitou, spleťtíou situaci, kterou lze vyřešit rozhodným jednoduchým způsobem. Odvolává se na legendu, spojenou s Alexandrem Velikým.

Mezi lidem Frýgie se objevilo proroctví, že války neskončí a mír nenastane, dokud do země nepřijede vůz slunečního boha řízený mužem, který všem rozbrojům učiní přítrž. Když se vůz objevil, lid Frygie si zvolil za krále, kterým byl sedlák Gordius, zvolil za krále. Byl nastolen mír a pořádek v celé zemi a Gordius z vděčnosti věnoval vůz nejvyššímu bohu Diovi a uvázal jej v chrámě uzlem z dřínového lýčí. Nebyly vidět konce pramenů a uzel nikdo nedokázal rozplést. Začalo se věřit, že kdo uzel rozváže, stane se vládcem celé Asie.

Při válečném tažení v Malé Asii pobýval mladý Alexandr Veliký koncem roku 334 př. n. l. s částí vojska ve starém královském městě Gordion, kde se nacházel onen mýtický „gordický“ uzel.

Řek Plútarchos zaznamenal, že prý Alexandr stál před vozem uvázaným lýčím se složitým uzlem a věřil pověsti o uzlu a vládě nad světem. Dlouho se nezdržoval hledáním skrytých konců - vytasil meč a uzel přesekl. A hned prý uviděl několik konců lýčí. Není možné jednoznačně posoudit, zda Alexandr tak jednal z nedočkavosti a v návalu mladické nerozvážnosti, nebo naopak probouzející se rozhodnosti.

Vyčistit Augiášův chlév *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Vyčistit Augiášův chlév je ustálené slovní spojení, které vešlo do slovníku jako rčení, přirovnání. Vyjadřuje výzvu k likvidaci úděsného a nezvladatelného nepořádku, k nutnosti zametení, čistky a vyhazování tam, kde je něco v nepořádku, zejm. ve společnosti nebo hospodaření.

Král Eurystheus uložil bájnému silákovi Héraklovi jako pokání za jeho předešlé zlé činy vykonat dvanáct obtížných úkolů, které mu vymýšlel. S velkou chutí také Hérakla urážel a ponižoval.

Pátým úkolem v řadě bylo vyčištění chlévů krále Augiáše, který měl ohromná stáda dobytka; bohové navíc zařídili, že stáda byla plodná a odolná vůči všem nemocem. A když třicet let nikdo nekydal hnůj a puch zamořoval celý Peloponéský poloostrov, měl zasáhnout Hérakles. Ten obhlédl situaci a za slib odměny - desetiny stád - slíbil, že bude večer vše čisté a uklizené. Pak prorazil na dvou místech zdi a změnil tok dvou blízkých řek Alfeios a Péneios, jejichž proud se pak prohnal chlévy a stájemi. Úkol byl večer hotov. Bohatý, ale lakomý Augiáš se začal vytáčet a dohadovat - tvrdil, že úkol byl zadaný Eurystheem a potom ještě zapíral, že by desetinu stád slíbil. Zasedl soud a Héraklés a Augiášův syn Fýleus byli vyhnáni ze země. Eurystheus navíc úkol neuznal za splněný, protože prý si Augiáš Hérakla na práci najal. Vše mělo dohru po letech - Héraklés zničil Augiášovo království, krále zabil a na jeho místo dosadil jeho syna.

Jako solný sloup *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Zůstat **jako solný/solnej sloup** nebo **jako Lotova žena** je biblisumus, tedy ustálené slovní spojení pocházející z Bible, které vešlo do slovníku mnoha jazyků jako rčení (přirovnání) a vyjadřuje např. stav člověka zcela ochromeného tím, co vidí; nebo nesmírné překvapení, které pozorovateli „vyrazí dech“; případně pro případné varování, co se stane při nedodržení podmínek, za neuposlechnutí.

Podle první knihy Starého zákona – Genesis se Bůh rozhodl zničit dvě hříšná místa – biblická města v údolí Siddí blízko Mrtvého moře – Sodomu a Gomoru. Jejich obyvatelé měli být potrestáni „smetením ze světa“ za své neřesti, prostopášnosti a zkaženost. Zachránit je chtěl Abrahám, když Boha prosil, aby neničil místo, kde jistě žijí také lidé nevinní a spravedliví. Ale kolik...? Prý padesát spravedlivých. Ale tolik lidí, kteří by žili podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, zde nenašel. Na konci smlouvání o počtu spravedlivých byla ze všech obyvatel vybrána jen jedna rodina - Lot, jeho žena a dvě dcery. Mohli urychleně, pod

ochranou andělů opustit Sodomu před jejím zničením, ale podmínkou bylo, že se nebudou při útěku do hor obracet zpět.

Na útěku se však **Lotova žena** (její jméno Bible neprozrazuje) jako jediná zastavila a otočila se; za toto porušení podmínky záchrany byla potrestána – hrůzou z toho, co viděla, se proměnila v solný sloup. (Také se někdy uvádí, že zkameněla, což je ovšem de facto totéž.)

Tantalos *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Tantalos (řecky *Τάνταλος*, latinsky *Tantalus*) je v řecké mytologii syn nejvyššího boha Dia. Jeho původ je zpochybňován, jméno matky je uváděno v různých zdrojích různé. Dokonce i o otcovství Dia není názor jednotný. Tantalos byl králem lýdského města Sipyly.

V jednom však báje jsou shodné: Tantalos se dopustil strašných zločinů, za něž musel být potrestán a nestačil pouze pozemský trest, byl odsouzen k věčným mukám.

Tantalos se oženil, ale o jméně jeho manželky také není žádná shoda. Ví se ale, že mu dala tři děti – syna Pelopa, dceru Niobé a poslední byl ošklivý Broteás.

Vše začalo tak, že Tantalos byl nejvyšším bohem Diem milován, stal se jeho přítelem a oblíbencem. Zeus ho zval na Olymp, hodovali spolu, zúčastňoval se různých jednání. Není divu, že Tantalos zpychl, začal se nejprve přirovnávat k bohům, později na ně vyvyšovat. Dokonce kradl na hostinách nektar a ambrózii a o tyto pokrmy nesmrtelných se dělil se svými přáteli smrtelníky. Také prozrazoval tajemství, která se lidé neměli dozvědět. Zeus mu dlouho promíjel, za nic z toho ho nepotrestal. Jenže Tantalos si nevzal ponaučení.

Dopustil se dalšího prohřešku – falešně přísahal, že nemá v paláci zlatého psa, kterého si u něho schoval efeský král Pandareos. (Byla to vzpomínka na Diovo rané dětství, kdy se na Krétě o něj starala a vychovávala ho koza Amaltheia, která ho živila svým mlékem a zlatý pes je oba chránil.) Jenže krádež opravdu Pandareos spáchal a protože se sám bál pomsty bohů, nechal psa v úkrytu na hradě Tantalově. Když Tantalos zapřel, že psa má, poslal Zeus boha Herma, aby se přesvědčil. Pes byl nalezen a Dia tato odhalená lež hrozně rozlítla.

Jeho posledním činem však byla hrozná věc. Pozval k sobě na hostinu několik bohů a aby otestoval jejich vševědoucnost, připravil pro ně hroznou zkoušku. Zabil svého syna Pelopa, rozsekal jeho tělo, upravil z něho vábný pokrm a ten předložil bohům. Bohové okamžitě poznali, co je jim podáváno a jídla se ani nedotkli, jenom bohyně Démétér, plnou hlavu smutku po nedávno unesené dceři Persefoně, bezmyšlenkovitě snědla kousek ramene.

Bohové se strašně rozhněvali, maso znovu dali do kotle, svařili a bůh Hermés ho na Diův příkaz oživil. Chybějící kousek ramene byl nahrazen protézou ze slonoviny. Říká se, že Pelops se z kotlíku vynořil zářivě krásný, bůh Poseidón byl z něho unešený, vzal ho sebou na Olymp a jmenoval ho svým číšníkem.

Za své zločiny byl Tantalos potrestán ztrátou království a byl vyřčen ortel: Tantalos bude svržen do temné podsvětní říše boha Háda a na věky bude trpět nejtěžší muka.

- bude stát v průzračné vodě, ale když se bude chtít napít, voda ustoupí

- nad ním se sklánějí větve stromu s ovocem, ale když se natáhne, aby si utrl, větve se nazvednou do výše, takže na ně nedosáhne
- bude mít věčný strach z obrovského balvanu, visícího nad ním a hrozícího každým okamžikem spadnout; přesto však nespadne a jeho mukám neudělá konec.

A tato Tantalova muka trvají dodnes a jsou symbolem toho nejhoršího utrpení, které může člověka potkat.

V řecké mytologii se vyskytují ještě další nositelé tohoto jména:

- *Tantalos*, vnuk. Byl synem Tantalova ošklivého syna Brotea
- *Tantalos*, syn mykénského krále Thyesta, který byl úkladně zavražděn Thyestovým bratrem Átreem
- *Tantalos*, syn thébského krále Amfióna a jeho manželky Niobé, kterého za matčinu pýchu a zpupnost zabil bůh Apollón

Labutí píseň *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Labutí píseň je ustálené slovní spojení, které vešlo do slovníku jako rčení, přirovnání. Znamená zejména označení posledního dobrého výtvaru nebo velkého vystoupení aktéra, ať již v umění, architektuře, sportu apod.

O labuti, která před smrtí zpívá, se zmiňují již antičtí básníci, např. Ovidius. Také řecký dramatik Aischylos se zmiňuje o labutím zpěvu.

Jeden druh labutí, žijící i u nás, se jmenuje Labuť zpěvná — latinsky *cygnus cygnus* nebo také *cygnus musicus*. Zoolog Alfred Brehm říká, že labuť opravdu jaksi zpívá, když umírá. A při svých tazích na jih vydávají tito ptáci také zvuky, často znějící harmonicky.

Zakázané ovoce *(Z Wikipedie, otevřené encyklopedie)*

Zakázané ovoce je označení pro objekt touhy, jehož získání je v rozporu s vědomím, že k získání nesmí dojít. Je to něco, co někdo může chtít, ale je zakázáno to mít. Metaforicky fráze odkazuje na biblickou knihu Genesis, kde se tyto zapovězené plody nacházejí na stromě poznání dobrého a zlého v zahradě Eden a jsou snženy Adamem a Evou